

edine še živeče v knjigi predstavljene majerice Cilke Mlakar; navdušujoče pa, da so prišli tudi predstavniki mlajših generacij, ki prevzemajo majarstvo in sirsarstvo v planinah (npr. Lucija Gartner, ki pase in siri v planini Laz); torej tisti, ki so in še vedno sooblikujejo in ohranjajo planinsko življenje in jim je avto-

rica posvetila knjigo. Osebo pa sem se razveselila tudi študentk z Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo, ki jih zanima planinska in konservatorska tematika, in jih do nedavnega nisem srečavala na tovrstnih dogodkih.

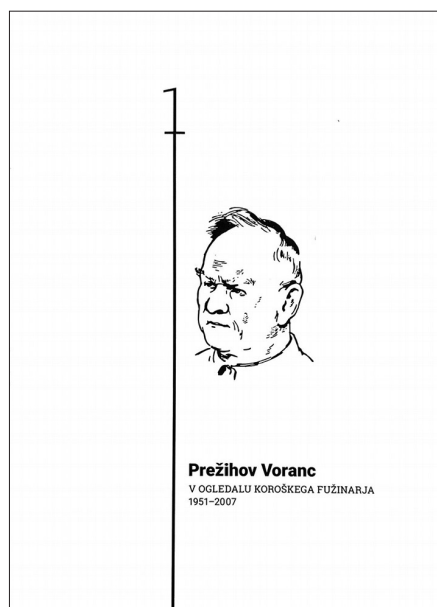
Za konec le še parafraza zaključnega stavka uredniškega uvodnika (str. 13):

Anka Novak in Saša Roškar sta naložno zastavili velikopotezno. Drugi raziskovalci se bomo na tem temelju lažje posvetili posamičnostim, dopolnitvam in premislekom o spremembah in trdoživostih.

MIRKO OSOJNIK (ur.): Prežihov Voranc v ogledalu Koroškega fužinarja 1951–2007

Prežihova ustanova in Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – Območna izpostava Ravne na Koroškem,

Ravne na Koroškem 2023, 2 zv., 430 str.

Pri Prežihovi ustanovi na Ravnah na Koroškem sta ob 130-letnici rojstva Prežihovega Voranca izšli dve knjigi z naslovom *Prežihov Voranc v ogledalu Koroškega fužinarja 1951–2007*. V aktu o ustanovitvi – septembra 1996 v Kotljah – je zapisano, da je »njeno delovanje v prvi vrsti namenjeno razvoju in napredku koroške regije in ohranjanju slovenskega jezika in kulture med koroškimi Slovenci na avstrijskem Koroškem,« izvajala pa bo zlasti naslednje dejavnosti: podeljevanje štipendij

študentom za diplomski in podiplomski študij, znanstvenoraziskovalna, kulturno-umetniška in založniška dejavnost. Zbornik obsega skoraj devetsto strani. *Koroški fužinar* je bil desetletja izredno pomemben informator ne le za Koroško, marveč za širšo javnost. Publikacijo je leta 1951 začel izdajati upravni odbor Železarne Guštanj in jo podnaslovil Glasilo guštanjskih železarjev, urejal pa jo je uredniški odbor. Pozneje je v tem okviru izhajal tudi kot Informativni fužinar, izšlo pa je več posebnih števil. Med uredniki sta bila med drugimi Prežihov brat Avgust, ki je že od prve številke skrbel za Vorančevo dediščino, in pisatelj Marjan Kolar. Tajnik ustanove in urednik izdaj Mirko Osojnik je med 114 prispelimi za tisk izbral 82 člankov.

Izbrane članke je razvrstil v deset različno obsežnih sklopov, med katerimi so najobsežnejši Umetnik in revolucionar, Prežihova proza in Spomini, v druge pa tiste, ki obravnavajo Prežihov jezik in slog, politično življenje, njegova pisma, uprizoritve Prežihovih del na odrskih deskah in v filmu, prevode v tuje jezike, ponatise in sestavke o njem, končuje pa z mementom legendarnega Franca Sušnika: »Tej domačijci je po starem ime Prežihova bajta, pod katero je babica Liza, tista, ki

je pod to bajto žela ajdo zadnjo bart. Zdaj je hiša vsa obnovljena z dinarji, ki so jih nabrali šolarji, z dinarji, ki so jih dali delavci, svoj kulturni davek, z dinarji, ki so jih zaslužile knjige slovenskih založb.« Za obnovo Prežihove bajte, kjer je njegov oče leta 1911 prvič zaoral na svoji zemlji, je Prežihov sklad leta 1975 začel za obnovo bajte zbirati denar prek »Prežihovega dinarja«, na katerega se je odzvalo tudi 224 slovenskih osnovnih in srednjih šol.

V vseh sklopih so Prežihovo literarno in politično delo, zlasti pa njegova človeška drža, zelo visoko cenjeni. Josip Vidmar ga označi za »človeka enkratnega navdih«, Lidija Šentjura na vprašanje, ali je bil Prežih pisatelj ali komunist, odgovarja, da oboje, Anton Slodnjak ga označi za »genialnega bukovnika, ki sta ga primorali osebna nadarjenost in rodovna solidarnost, da je na leposlovni način prikazoval življenje ljudi svojega rojstnega kraja v Mežiški dolini.« Tudi Jože Koruza, sourednik prvih dveh od dvanajstih knjig Prežihovih zbranih del, ki jih je dokončal Drago Druškovič, ga obravnava skupaj s koroškimi bukovniki, kot je bil npr. Drabosnjak. Kot človeka in pisatelja ga je, ko je ilegalno živel v Ljubljani, občudovala njegova medvojna kurirka Kristina Brenkova. Veliko o

* Milan Vogel, univ. dipl. etnolog in prof. slovenščine, upokojeni komentator v kulturni redakciji *Dela*; mavcmilan@gmail.com. – Prispevek je bil 29. aprila 2024 predvajan na tretjem programu Radia Slovenija v sklopu oddaje S knjižnega trga. Tu ga objavljamo z malenkostnimi spremembami.

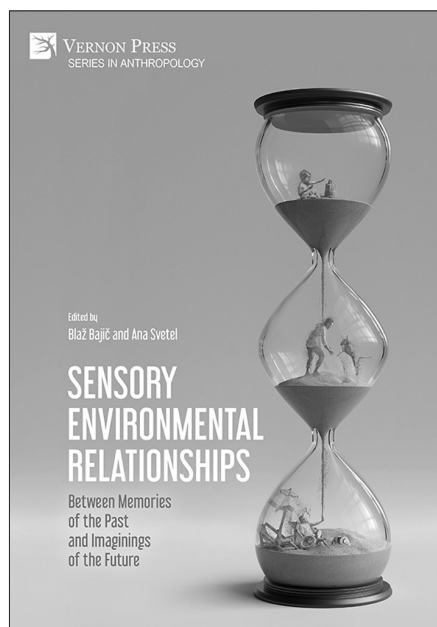
njem povedo prispevki o delovanju po letu 1930, ko je moral pobegniti čez mejo in je nato kot partijski funkcionar prepotoval skoraj vso Evropo, v Parizu vodil knjigarno in Rdečo pomoč za španske borce ter s Titom sodeloval vse do vrnitve v Ljubljano leta 1939, o kratkem ilegalnem življenju na Dolenškem in v Ljubljani, izdaji domobranecem in poti preko Begunj do Mauthausna, kjer so ga pred krematorijem rešili tovariši. Njegov kurir na Ravnah Ivan

Kokalj zapiše, da ga kot človeka resnice ne bo nikoli pozabil. Več je člankov o njegovem povojnem delovanju. Pretresljivi so prispevki ljudi, ki so se z njim, hudo bolnim, srečali tik pred smrtjo. Njegov predvojni založnik Ciril Vidmar ga je z ženo obiskal v mariborski bolnišnici. Voranc se je pred njima zlomil. »Prežih se je naenkrat zgrabil za glavo, se vrgel vznak na divan in iz njega se je iztrgal najstrašotnejši jok, ki sem ga kdaj doživel.

Njegova še vedno močna ramena so se krčevito in sunkovito stresala, toda jok je brez glasu tisti grozni jok, za katerega ni tolažbe in utehe.« Čez štiri najst dni je umrl v 57. letu starosti. Na enem mestu zbrani prispevki povedo o Prežihu več kot marsikatera študija o njem, zato bodo v veliko pomoč vsakomur, ki se bo še zanimal za delo in življenje tega velikega Človeka.

BLAŽ BAJIČ, ANA SVETEL (ur.): Sensory Environmental Relationships: Between Memories of the Past and Imaginings of the Future

Vernon Press, Delaware 2023, 216 str.

metodološko raznovrstna poglavja, ki jih družita zazrtost v prihodnost ter ponovno presojo senzoričnih okoljskih odnosov. Rdeča nit prispevkov je torej zamišljanje prihodnosti, prepleteno s senzoričnim doživljanjem okolja. Avtorice in avtorji proučujejo, kako se časovnosti vpisujejo v naravne in urbane (po)krajine in s tem obarvajo čutno zaznavo. V prispevkih so okoljski odnosi jasno prostorsko umeščeni oz. povezani z raziskovanim krajem.

Po besedah urednikov Blaža Bajiča in Ane Svetel je namen zbornika povezati senzorične okoljske odnose z zamišljanjem prihodnosti, zanimanja za raziskovanje tovrstnih tem v senzorni antropologiji naj bi bilo doslej premalo. Kot v spremni besedi zapiše

Rajko Muršič, pomenijo »obradi« (tudi t. i. senzorni obrat) v humanistiki in družbenih vedah postopen napredek v razumevanju, odražajo pa tudi splošno družbenopolitično ozračje. Vzroke naraščajočemu zanimanju za antropološko proučevanje prihodnosti je potemtakem treba iskati zlasti v občutkih negotovosti in nestabilnosti, ki so se ob prelomu tisočletja okrepili zaradi raznovrstnih »križ«, vojn in pred nedavnim tudi pandemije covida-19 (glej npr. Gulin Zrnić in Poljak Istenič 2022). Nadalje urednika poudarita tudi (navidežno) protislovje med čutenjem in prihodnostjo. Kako torej razumeti in presoјati občutenje potencialnih prihodnosti ali pričakovanje teh?

V poglavjih zbornika se senzorični okoljski odnosi vzpostavljajo kot nedokončni, negotovi, odprti in prežeti z raznolikimi predstavami ter zamislimi o prihodnosti. So v procesu nenehnega spreminjanja in prilagajanja – tudi na okoljske in podnebne spremembe ter onesnaženost.

Linda Lapiņa raziskuje časovno-prostorski preplet osebnega in okoljskega žalovanja v jezerski pokrajini v Koppenhagnu. Utterslevsko močvirje

Zbornik *Senzorični okoljski odnosi: Med spomini na preteklost in predstavami o prihodnosti* (Sensory Environmental Relationships: Between Memories of the Past and Imaginings of the Future)¹ prinaša tematsko in

¹ Nastanek zbornika je tako tematsko kot tudi v smislu raziskovalnih vprašanj in metodo-

loških usmeritev navdihnili okrogla miza z naslovom Senzorični okoljski odnosi – med spomini na preteklost in predstavami o prihodnosti (Sensory Environmental Relationships – Between Memories of the Past and Imaginings of the Future), ki so jo leta 2021 pripravili na kongresu Mednarodne zveze antropoloških in etnoloških znanosti (Congress of International Union of Anthropological and Ethnological Sciences (IUAES)) v Šibeniku.

* Maruša Kosi, mag. socialne in kulturne antropologije, fp6.marusa.kosi@gmail.com.